

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΤΟΣ Δ' — ΤΕΥΧΟΣ 20 — ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1966

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΑΥΞΗΘΗ Η ΕΥΦΥΪΑ ;

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

Υποδιευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Προτιμήσαμε τὸ θέμα μας νὰ στηριχθῆ ἐπὶ ἐπιστημονικῆς παρὰ ἐπὶ μεταφυσικῆς βάσεως καὶ ν' ἀναφέρεται στὸ πνεῦμα καὶ τὴν εὐφυΐα τοῦ ἀνθρώπου, γιατί εἶναι ἓνα θέμα ποῦ ἔχει τόσο λίγο μελετηθῆ σὲ σύγκρισι μὲ θέματα ποῦ ἀναφέρονται στὴν ἠθική, στὴ Θρησκεία, στὴν ψυχὴ, στὴ σωτηρία τοῦ κόσμου καὶ γενικώτερα στὰ μεταφυσικὰ προβλήματα.

Καὶ πράγματι, κήρυκες, θεολόγοι, φιλόσοφοι, κοινωνιολόγοι, κάθε κατηγορίας ἠθικολόγοι καὶ ρήτορες, ὅλοι μιλοῦν — καὶ πολὺ σωστὰ — γιὰ τὴν ἠθικὴ τελείωσι τοῦ ἀνθρώπου καὶ τονίζουν τὴν ἀπόστασι ποῦ βρίσκεται μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ ἀνθρωπισμοῦ, μεταξὺ τεχνικῆς προόδου καὶ ἠθικῆς καλλιέργειας.

Ἡ ἐπιστήμη, λένε, προχωρεῖ ἀλματικά, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος δὲ γίνεται περισσότερο ἄνθρωπος.

Διαπιστώνουν μάλιστα τὴν αὐξάνουσα ἠθικὴ κατάπτωσι καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ στραφῆ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν ἑαυτὸ του, ν' ἀφουγκραστῆ μὲ συμπάθεια τοὺς χτύπους τοῦ πονεμένου ἀδελφοῦ του.

Καὶ θὰ πρέπει νὰ συμφωνήσωμε ὅτι αὐτὸ τὸ ἀδιάκοπο σφυροκόπημα εἶναι μία ἀδυσώπητη ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία ὑπόμνησις τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου νὰ ὑψωθῆ τὸ ἠθικὸ του ἐπίπεδο στὸ ὕψος τοῦ τεχνολογικοῦ γιὰ νὰ ἐξισορροπήσῃ τὴν ἀπόστασι καὶ νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα. Ἡ διαπίστωσι τῆς ἠθικῆς πτώσεως μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ στὴν αὐτογνωσία. Ὁ δὲ ἄριστος τρόπος γιὰ νὰ ὑψωθοῦμε πάνω ἀπὸ τὴ μολυσμένη ἀτμόσφαιρα στὴν ὁποία ζοῦμε καὶ ἀναπνέομε, εἶναι νὰ γίνωμε ἐνήμεροι τῶν κινδύνων ποῦ διατρέχομε.

Ἐὰν ἐπιθυμοῦμε αὐτοβελτίωσι, πρέπει ν' ἀκοῦμε τὴν ἀλήθεια ὅσο ὀδυνηρὴ καὶ ἂν εἶναι.

Ἄς βλέπομε καὶ τὴ θετικὴ πλευρὰ

Ἄλλὰ ὅσο ὀρθὸ καὶ χρήσιμο εἶναι νὰ λέγεται ἡ πικρὴ ἀλήθεια, τόσο εἶναι λανθασμένο καὶ ἐπικίνδυνο ὅταν παρέχεται ἐσφαλμένη καὶ παραπλανητικὴ εἰκόνα τῆς πραγματικότητος.

Ὁ ἀντίχτυπος τῶν γεγονότων ποὺ ὑπερβάλλονται καὶ ἀναστρέφονται χωρὶς, βέβαια κακὴ πρόθεσι, παρὰ μόνο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐντυπωσιάσουν γιὰ νὰ χτυπήσουν σφοδρότερα τὸ κακό, φέρνει ἀντίθετο ἀπὸ τὸ ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα. Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ λάθος ποὺ ὠρισμένοι ἠθικολόγοι, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὰ συναισθήματα τῆς στιγμῆς, ἀφήνουν νὰ σχηματισθῇ πρῶτα - πρῶτα ἡ ἐσφαλμένη ἐντύπωσις, ὅτι ἡ εὐφυΐα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἀνέπτυξε τὴν τεχνικὴν πρόοδο, ὀδηγεῖ εἰς τὴν καταστροφὴν. Μᾶς ἐπαναλαμβάνουν κατὰ κόρον ὅτι ἡ κοινωνία μας μὲ τὴν κατάρτα τῆς τεχνικῆς προόδου βαδίζει κατὰ γκρεμοῦ, εἰς τὴν ἄβυσσον, εἰς τὸ χάος μὲ γεωμετρικὰ ἐπιταχυνομένη μάλιστα ταχύτητα, ποὺ καμμιὰ ἀνθρωπίνην δύναμιν δὲν ἔμπορεῖ ν' ἀποτρέψῃ.

Μᾶς λένε ἐν συνεχείᾳ, ὅτι ποτὲ ἡ ἀνθρωπότητα εἰς τὴν μακρὰν ἱστορίαν της δὲ βρέθηκε εἰς τέτοιο ἐπίπεδο ἠθικῆς καταπτώσεως καὶ ἐξευτελισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, ὅσο σήμερον. Ὅτι ποτὲ ἡ ἀνθρωπότητα εἰς τὸ παρελθὸν δὲν ἔδειξε τέτοια περιφρόνησι εἰς τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ εἰς τὰς ἠθικὰς ἀξίας.

Ἡ ἡχὴ τέτοιων φοβερῶν καὶ ἀπαισιοδόξων μηνυμάτων δὲν ὀδηγεῖ εἰς ἐλπιδοφόρους δραματισμούς, ἀποθαρρύνει τὰς ὑγιεῖς καὶ ἀμόλυντες ἠθικὰς δυνάμεις νὰ συνεχίσουν τὴν πάλην κατὰ τοῦ κακοῦ ὡς τὸ νικηφόρον τέρας καὶ κλονίζει ὀλίγη τὴν ἀγωνιστικὴν τὸν διάθεσιν. Ὁ καθένας μας πιστεύει, πιά, ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ ρεῦμα τοῦ αἰῶνα μας, ποὺ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἄβυσσον, εἶναι τόσο ὀρμητικόν, θὰ ἦταν μάταιος κάθε ἀγῶνας γιὰ νὰ μετατραπῇ τὸ πεπρωμένο. Παραλύει ἔτσι κάθε ἀγωνιστικὴ προσπάθεια αὐτοβελτιώσεως καὶ ἀναμένεται μοιρολατρικὰ ἡ καταστροφὴ.

Οἱ ἠθικολόγοι μας λοιπὸν καλὸν εἶναι νὰ μὴ φέρνουν τέτοια ἀποθάρρυνσι εἰς τὸν κόσμον καὶ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μὴ διαστρέφεται ἡ ἀλήθεια, γιὰ τὴν πυρινικὴν ἐποχὴν μας, πράγματι, δὲ συγκρίνεται μὲ τὰς πρωτόγονες χωρὶς τεχνικὴν κοινωνίας, ποὺ νοσταλγικὰ ἐπικαλοῦνται ὠρισμένοι αὐτόκλητοι σωτῆρες μας. Τὶς κοινωνίας ποὺ εἶχαν γιὰ χαρακτηριστικὸν τὴν βρώμικαν πολιτείαν, τὴν πνιγμένην εἰς τὸ σκοτάδι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐξαθλίωσιν καὶ τὴν πενίαν μὲ συνέπειαν τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὸ ἔγκλημα. Τὶς κοινωνίας μὲ τὴν κτηνώδη ἐξαντλητικὴν ἐργασίαν, ἀπ' ἣν δὲν ἐξαιροῦνταν οὔτε τὰ παιδιά. Τὶς κοινωνίας ποὺ ἀνάγκαζαν τὸν ἀνθρώπον μὲ τὸ αἱματοβαμμένον μαστίγιον νὰ δουλεύῃ ἀδιάκοπα καὶ τὸν ἀφήναν στερημένον καὶ ἀχόρταγον μπρὸς εἰς τὰ ἀνικανοποίητα βιοτικὰ ἀνάγκας. Τὶς κοινωνίας μὲ τὴν τεράστια παιδικὴν θνησιμότητα καὶ τὸν ἀποδεκατισμὸν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ νοσήματα καὶ ἀρρώστιας ἀγιάτρευτες, τὶς κοινωνίας ποὺ βύθιζαν τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν λάσπην τῶν προλήψεων καὶ δυσειδαιμονιῶν καὶ εἰς τὸ ἔρεβος τῆς παχυλῆς ἀγνοίας καὶ ἀγραμματοσύνης, τὶς κοινωνίας ποὺ ἀφήναν τὸν ἀνθρώπον ἀκάλυπτον καὶ ἐντρομὸν ἔμπρὸς εἰς τὸν κεραινόν, εἰς τὴν θύελλαν καὶ εἰς ἄλλα ἀνυπόστακτα στοιχεῖα τῆς φύσεως· τὶς κοινωνίας, ποὺ εἶχαν νομιμοποιήσει τὴν δουλείαν· καὶ τὸ αἰσχρὸν δουλεμπόριον ἐξευτέλιζε ἐλεύθερους καὶ δουλωμένους· τὶς κοινωνίας ποὺ εἶχαν γιὰ κύριον χαρακτηριστικὸν τὸν ἐξανδραποδισμὸν καὶ εὐνοχισμὸν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων.

Σήμερον ἀλλάξαν οἱ καιροί. Ἡ κοινωνία μας χάρις εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἰδέαν, ὅλο καὶ γίνεται ἀνθρωπινώτερη. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος χάρις εἰς τὴν εὐφυΐαν τοῦ ἀνθρώπου ἐδημιουργήθη ἡ τεχνικὴ πρόοδος, ποὺ πάει νὰ ξεπεράσῃ τὸ στάδιον τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν καὶ δὲ μένει παρὰ ἡ κοινωνία μας ν' ἀποβῇ πνευματικώτερη, κοινωνικώτερη, πραγματικὰ Χριστιανικὴ. Χάρις εἰς τὴν εὐφυΐαν τοῦ ἀνθρώπου ἐδημιουργήθη

δτι ἄξιο ὑπάρχει στὸ ἐνεργητικὸ τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος: Κατεκτήθη ἡ θάλασσα, ἡ στεριά, ὁ ἀέρας, τὸ διάστημα.

Τὸ ἀνήσυχο πνεῦμα τῶν μελλοντικῶν γενεῶν θὰ ἐπιτύχη ἀνώτερες κατακτήσεις καὶ θαυμασιώτερες δημιουργίες πρὸς δόξαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ τὸ πνεῦμα εἶναι θεϊκὴ ζωποιδὸς πνοή.

Ἡ πνευματικὴ καθυστέρησις δὲν ὑψώνει ἠθικὰ

Ἀφήνεται, ἔπειτα, ἀπὸ τοὺς ἴδιους Σωτῆρες τῆς Οἰκουμένης, νὰ δημιουργηθῆ ἡ σφαλερὴ ἐντύπωσις, ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς. Ὅτι ἡ εὐφυΐα βρίσκειται ἀντιμέτωπη μὲ τὴν ἠθικὴ τελειότητα. Κι' ἀκόμη πρὸς πέρα γίνεται ὁ ὑπαινιγμὸς, ὅτι θᾶπρεπε νὰ σταματήσῃ ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος, πού ὁδηγεῖ στὴν τεχνικὴ πρόοδο γιὰ νὰ ἐξισορροπηθῆ μὲ τὸ ἠθικὸ στάνταρ. Εἶναι ὅμως φανερό, ὅτι ἓνα ἠλίθιο ἄτομο δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὁδηγηθῆ σὲ ἀνώτερο ἠθικὸ ἐπίπεδο καὶ ἓνας λαὸς πνευματικὰ ἀκαλλιέργητος δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξανθρωπισθῆ.

Ἄλλὰ κι' ἂν ἐρωτηθῆ καθένας ἀπὸ μᾶς πῶς θὰ ἤθελε τὸ παιδί του, ἠθικὸ ἢ εὐφυές, δὲ θὰ ξέφευγε τὴν ἀπάντησι τῆς καμήλας πού μεταξὺ ἀνηφόρου καὶ κατηφόρου προσιμᾶ τὸν ἴσιο δρόμο. Θ' ἀπαντοῦσε «καὶ τὰ δύο». Ἡθικώτατο ἀλλὰ καὶ εὐφυέστατο. Κανεὶς δὲ θὰ ἦταν εὐτυχισμένος ἂν εἶχε παιδί πνευματικῶς ἀνάπηρο, ὅσο κι' ἂν ἦταν ἠθικὸ. Οἱ ψυχολόγοι, οἱ γιατροὶ καὶ οἱ παιδαγωγοί, ἐν τούτοις, γνωρίζουν πολὺ καλά, ὅτι τὰ πνευματικῶς ἀνάπηρα παιδιά ἔχουν, κατὰ κανόνα, καὶ χαμηλὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο.

Κι' ἐνῶ ἔχουν τόσα πολλὰ λεχθῆ κι' ἔχουν γραφτῆ — καὶ πολὺ σωστὰ — γιὰ τὴ διαμόρφωσι ἠθικοῦ χαρακτήρα καὶ ἠθικῆς προσωπικότητος, ὅμως ἔχουν τόσα λίγα λεχθῆ γιὰ τὴ διαμόρφωσι εὐφυῶν ἀτόμων καὶ πρὸ παντός γιὰ τὰ μέτρα πού πρέπει νὰ παίρνωται συνειδητὰ γιὰ τὴν αὔξησι τῆς νοημοσύνης τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν.

Τὸ θέμα μας εἶναι βέβαια ζωτικὸ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸν καθένα, γιατί ποὺς δὲ θὰ ἤθελε νὰ εἶναι κι' αὐτὸς καὶ τὰ παιδιά του εὐφυέστερος ἀπ' ὅτι εἶναι; Εἶναι ἀσφαλῶς καὶ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος γιατί ἀφορᾷ τὴν εὐφυΐα, ὅχι μόνον τῶν ἀνηλίκων ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνηλίκων καὶ συνεπῶς τὴν εὐφυΐα τοῦ λαοῦ μας.

Τὸ γόητρο, ἄλλως τε, τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀπαιτεῖ λαὸ βελτιωμένο γιὰ νὰ ἐπιτύχη ἀνώτερη δημιουργία σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ, γιὰ ν' ἀναπτύξη τὴν τεχνικὴν του, νὰ βελτιώσῃ τὰ οικονομικά του, νὰ ἀποβάλλῃ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴ μιζέρια, ν' ἀποβῆ ἄξιόσεβαστο.

Ἄν λοιπὸν ὑπῆρχε κάποια συνταγὴ γιὰ τὴν αὔξησι τῆς εὐφυΐας τῶν ἀνθρώπων, δὲ θὰ γινόταν πανηγυρικὰ ἀποδεκτῆ; Ἐγὼ τουλάχιστον πιστεύω, πῶς ἂν ὑπῆρχε κανένα μαγικὸ χάπι, πού νὰ μεταμορφώσῃ τὸν ἀνόητο σὲ μεγαλοφυΐα, κανεὶς δὲν θὰ ἀπέφευγε τὸν πειρασμό· θὰ τὸ ἐπαιρναν ἀκόμη καὶ οἱ μεγαλοφυεῖς γιὰ νὰ γίνουν μεγαλοφυέστεροι, ἔστω κι' ἂν γι' αὐτοὺς ἀπαγορευόταν. Πάντα καὶ θὰ παρουσιαζόταν κάποια Εὐα γιὰ παρακλίνησι. Ἄλλὰ τὸ χάπι τῆς μεγαλοφυΐας, φαίνεται νὰ εἶναι περισσότερο ἀπρόσιτο ἀπ' ὅτι εἶναι ὁ Ἄρης καὶ ἡ Ἀφροδίτη.

Τί εἶναι εὐφυΐα

Λέγοντας «εὐφυΐα» ἐννοοῦμε τὸν μέσον ὁρο τῶν ἱκανοτήτων τοῦ ἀτόμου, πού τὸ βοηθοῦν στὴ λύσι νέων προβλημάτων, ἐννοοῦμε δηλαδή τὴν ἀντιληπτικὴ καὶ κριτικὴ του ἱκανότητα καὶ τὴν δημιουργικὴν του σκέψιν, πού συμβάλλουν στὴν εὐχερῆ ἀντιμετώπισιν τῶν δυσχερειῶν καὶ στὴ λύσιν τῶν προβλημάτων τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

έννοοῦμε τὴ νοημοσύνη γενικὰ τοῦ ἀνθρώπου, πὺ ἰσχυροποιεῖται μὲ τὴν καθημερινὴ ἐμπειρία καὶ ἐπίδοσι. Δηλαδή τὰ καθημερινὰ προσκόμματα, ἢ συνεχῆς προσπάθεια, οἱ ἐπιτεύξεις καὶ ἀποτυχίες συμβάλλουν πολὺ στὸν καθορισμὸ τοῦ βαθμοῦ τῆς νοημοσύνης τοῦ ἀτόμου.

Ἡ εὐφυΐα τοῦ ἀτόμου δὲν ταυτίζεται, βεβαίως, μὲ τὴν ἐπίδοσί του καὶ τὴν δημιουργικὴ του συμβολή, ἂν καὶ θεωρεῖται φυσικὸ, ὅτι ἄτομα μὲ μεγάλη δημιουργικότητα καὶ ὑψηλὴ γενικὰ ἐπίδοσι, θὰ εἶναι προικισμένα καὶ μὲ ὑψηλὸ βαθμὸ εὐφυΐας καὶ ἀντιστρόφως, ἄτομα μὲ ὑψηλὴ νοημοσύνη, θὰ παρουσιάζουν ἀσυνήθιστη ἱκανότητα γιὰ μάθησι καὶ δράσι.

Ἡ εὐφυΐα εἶναι ἀσφαλῶς βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἱκανότητος γιὰ μάθησι καὶ γιὰ δημιουργία ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ μόνο. Ἡ δραστηριότητα, ἢ ψυχικὴ ζωτικότητα, ἢ ἐσωτερικὴ δύναμις, ἢ ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονὴ κρίνονται ἐξ ἴσου ἀπαραίτητα, γιὰτὶ κινητοποιοῦν τὸ ἄτομο σὰν προωθητικοὶ ἔλικες, γιὰ ξεκίνημα, γιὰ δράσι. Μεγαλοφυῆ ἄτομα χωρὶς αὐτὲς τὶς ἰδιότητες πέφτουν στὴν ἀφάνεια.

Λέγοντας «ἐπίδοσι» έννοοῦμε βεβαίως τὸ βαθμὸ τῆς προόδου στὴ μάθησι ἢ τὸ βαθμὸ τῆς ἐπιτυχίας σὲ ἕναν ὠρισμένο τομέα.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ χρῆσιμο εἶναι νὰ γνωσθῆ ὅτι τὸ μᾶξιμουμ τῆς ἱκανότητος γιὰ μάθησι δὲν εἶναι ἡ παιδικὴ ἡλικία, οὔτε κἂν ἡ ἐφηβικὴ, καθὼς πιστεύεται ἀπὸ τὸ λαὸ, ἀλλὰ ἡ ἡλικία τῶν 20 - 45 ἐτῶν, καθὼς ἀπέδειξε ὁ Freeman καὶ ἄλλοι ἐρευνηταὶ μὲ προσεκτικὴ πειραματικὴ ἔρευνα. Σχεδὸν τὸ κάθε τι μαθαίνεται μέχρι τὰ 50. Μετὰ τὸ 45 ἢ 50 ἐτος ἡ ἱκανότητα γιὰ μάθησι ἐλάχιστα ἐξασθενεῖ, μόλις κατὰ 15% σὲ σύγκρισι μὲ τὸ μᾶξιμουμ τῆς μαθήσεως στὸ βίο τοῦ ἀνθρώπου.

Ἴσως ὑπάρξῃ ἐδῶ ἡ ἀντίρρηση ὅτι ὁ κανόνας αὐτὸς δὲν θὰ πρέπει νὰ ἰσχύῃ γιὰ τὶς ξένες γλώσσες, γιὰτὶ ἔχει πιστευθῆ ἀπὸ τὸ κοινὸ ὅτι ἡ πιὸ πλεονεκτικὴ ἡλικία γιὰ τὴν ἐκμάθησί της εἶναι ἡ προεφηβικὴ. Αὐτὸ δμως τὸ συμπέρασμα ἔχει βγῆ χωρὶς νὰ γίνεταὶ σύγκρισις τοῦ ποσοῦ τοῦ χρόνου πὺ ἀφιερώνουν τὰ παιδιὰ μὲ κείνο πὺ ἀφιερώνουν οἱ ἐνήλικες γιὰ τὴν αὐτὴ μάθησι.

Γιὰτὶ ἡ ἔρευνα ἀπέδειξε ὅτι τὸ κέρδος ἀπὸ μελέτη μιᾶς οἰασδήποτε ξένης γλώσσας σὲ 50, 100 ἢ 500 ὥρες, ἀπὸ μιὰ ὁμάδα ἐνηλίκων ἡλικίας 20 - 40 ἐτῶν εἶναι σημαντικὰ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ κέρδος μιᾶς ὁμάδας παιδιῶν ἡλικίας 8 - 12 ἐτῶν.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, μάλιστα, πολὺ πιὸ ἐντυπωσιακὸ καὶ τὸ κέρδος σημαντικὰ μεγαλύτερο μὲ τὴν ἐκμάθησι τῆς Ἑσπεράντο, πὺ εἶναι μιὰ γλώσσα τεχνητὴ καὶ βασίζεται σὲ συστηματικὴ καὶ λογικὴ κατάταξι. Ἡ ὁμάδα τῶν νέων ἡλικίας 9 - 19 ἐτῶν ἂν καὶ μάθαινε τὴν Ἑσπεράντο σ' ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ἴσχολεῖα καὶ ἀφιέρωνε διπλάσιου χρόνου μελέτης γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἐν τούτοις ἡ ἀπόδοσίς της ἦταν τὸ μισθὸ ἀπὸ τὴν ἀπόδοσι τῆς ὁμάδας τῶν ἐνηλίκων ἡλικίας 35 - 40 ἐτῶν.

Ἄν οἱ ἐνήλικες κατὰ κανόνα μαθαίνουν λιγώτερο ἀπὸ ὅτι ἐπιτρέπει ἡ εὐφυΐα τους, εἶναι γιὰτὶ διακόπτεταὶ ἡ συστηματικὴ τους ἐκπαίδευσι, γιὰτὶ ἀτονεῖ ἡ δραστηριότητα καὶ ὁ ἐσωτερικὸς δυναμισμὸς, γιὰτὶ ὑπηρεροχόνταὶ ἀρνητικοὶ κοινωνικοὶ παράγοντες πὺ ἐξασθενοῦν τὸ διαφέρον γιὰ μάθησι.

Ἡ γλωσσικὴ καὶ Ἀριθμητικὴ ἱκανότητα σχετίζεται πολὺ μὲ τὴν εὐφυΐα. Ἐλάχιστα σχετίζεται ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ἰχνογραφικὴ δεξιότητα, μὲ ἐξαιρέσι βέβαια τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν, πὺ μαζὶ μὲ τὴν πρωτοτυπία στὸν κλάδο τῆς ἰδιαίτερης κλίσεώς τους, παρουσιάζουν καὶ δείγματα μεγαλοφυΐας.

Ἡ εὐφυΐα δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν μεγαλοφυΐα. Ἡ μεγαλοφυΐα εἶναι ὄρος στενώτερος, εἶναι ὁ ὑψιστος βαθμὸς εὐφυΐας καὶ περιλαμβάνει τὸ πλῆθος τῶν ἱκανοτήτων στὴν πιὸ ρωμαλέα τους ἔκφρασι. Εἶναι ὁ ἐξαιρετικὸς σπόρος πὺ βρῆκε γόνιμο ἔδαφος νὰ βλαστήσῃ καὶ ἀναπτυχθῆ. Χαρακτηριστικὸ τῆς μεγαλοφυΐας εἶναι ἡ πρωτοτυπία, ἡ δημιουργικότητα καὶ ἡ ἔμπνευσις.

Μεγαλοφυΐα ἔξ ἄλλου καὶ ἰδιοφυΐα δὲν ταυτίζονται, διότι ἰδιοφυΐα εἶναι ἢ ἐξαιρετικὴ δημιουργικὴ ἰκανότης ἢ δεξιότης σὲ περιορισμένο πνευματικὸ κύκλο. Ἴδιοφυΐα εἶναι αὐτὸ πὺν καλοῦμε «τάλαντον» καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ μονομέρεια. Ἐνῶ τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς μεγαλοφυΐας εἶναι νὰ συγκεντρῶνῃ πλῆθος πνευματικῶν ἰκανοτήτων στὸν ὑψιστὸ βαθμὸ, τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἰδιοφυΐας εἶναι νὰ παρουσιάσῃ μία καὶ μόνῃ ἐξαιρετικὴ ιδιότητα. Τὸ προικισμένο μὲ τάλαντο ἄτομο μοιάζει, καθὼς ἐπιτυχημένα λέγει ὁ Jean Paul μὲ μιὰ μόνῃ χορδὴ τοῦ πιάνου, πὺν ἀποδίδει ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ μουσικὸ τόνον. Ἐνῶ τὸ μεγαλοφυῆς ἄτομο μοιάζει μὲ χορδὴ ἄρπας πὺν μπορεῖ ν' ἀποδώσῃ ποικιλία τόνων.

Τὸ τάλαντον εἶναι ἢ ἰδιαίτερη κλίσις, εἶναι ιδιότητα περισσότερο κληρονομικὴ, πὺν ὅταν καλλιεργηθῇ μὲ ἐπιμέλεια μπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ καταπληκτικὴ δημιουργία.

Ἴηλιθιότητα, ἀντιθέτως, εἶναι ὁ χαμηλότατος βαθμὸς εὐφυΐας, ὅπου οἱ διάφορες ἰκανότητες βρίσκονται σὲ ὑποτυπώδη μορφή.

Οἱ ψυχολόγοι, πὺν μετροῦν τὴν εὐφυΐα μὲ τὰ τέστις, ὅπως περίπου μὲ τὸ θερμομέτρο μετροῦμε τὴ θερμότητα, κατατάσσουν τὰ ἄτομα στὶς κάτωθι κατηγορίες, ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ τῆς νοημοσύνης τους. Ἔτσι οἱ ἔχοντες:

Δ.Ν. 140 καὶ ἄνω θεωροῦνται μεγαλοφυεῖς (genius)

120 - 140 ἀνώτατοι εὐφυεῖς (very superior intelligence)

110 - 120 ἀνώτεροι εὐφυεῖς (superior intelligence)

90 - 110 κανονικοὶ (normal intelligence)

80 - 90 βραδύνοες (dullness)

70 - 80 ὅριον βραδυνοίας — ἡλιθιότητος (Bordeline deficiency)

50 - 70 ἡλίθιοι (debiles)

30 - 50 μέσοι ἡλίθιοι (imbeciles)

καὶ κάτω τοῦ 30 κατώτατοι ἡλίθιοι (idiots)

Σχετικὰ μὲ τὸν ὅρισμὸ τῆς εὐφυΐας ἔχει ἐπικρατήσῃ ἢ σφαλερὴ ἀντίληψις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων, ἰδίᾳ τῆς περασμένης γενεᾶς, ὅτι ἢ εὐφυΐα τοῦ κάθε ἀνθρώπου εἶναι κάτι τὸ δοσμένο, δοσμένο ἀπὸ τὸ Θεό, κάτι τὸ προκαθορισμένο, τὸ ἀποκρυσταλλωμένο, πὺν καμμιά δύναμις δὲν μπορεῖ οὔτε ν' αὐξήσῃ, οὔτε νὰ ἐλαττώσῃ.

Στὸ παρελθὸν μεγάλες διαμάχες εἶχαν ἐγερθῇ ἔὰν τὸ πνεῦμα εἶναι δοσμένο ἢ διαμορφώνεται ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀγωγή καὶ τὸ περιβάλλον.

Τὰ προληπτικὰ μέτρα εἶναι ἀναγκαῖα

Οἱ σύγχρονοι ψυχολόγοι δὲν ἀρνοῦνται, ὅτι ἢ νοημοσύνη ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος στὴν κληρονομικότητα. Τοῦτο εἶναι τόσο βέβαιο, ὅσο βέβαιο εἶναι ὅτι ὁ καλὸς σπόρος ἐπιδρᾷ σημαντικὰ στὴν εὐδοκίμησι τοῦ φυτοῦ ἢ ἢ καλὴ ράτσα στὴν ἀπόδοσι τοῦ ζώου. Αὐτὸ λοιπὸν πὺν θὰ μπορούσε νὰ προταθῇ γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς εὐφυεστεροῦ λαοῦ εἶναι νὰ ἰσχύσῃ κάποιος νόμος εὐγονισμοῦ.

Εἶναι ἀκόμη βεβαιωμένο, ὅτι καὶ ἀπὸ ρωμαλέους ἢ ἔξυπνους γονεῖς μπορεῖ νὰ προκύψουν παιδιὰ ἀσθενικὰ ἢ καθυστερημένα εἴτε γιὰ τὴ σύλληψις ἔγινε σὲ ὄρες κοπώσεως τῶν γονέων ἢ νευρικοῦ κλονισμοῦ ἢ ἄλλων αἰτίων.

Ἄλλὰ καὶ τὸ θμηνο χρονικὸ διάστημα τῆς κνήσεως ἔχει σοβαρὴ σημασία. Ἴδιαίτερα οἱ πρῶτοι μῆνες, ὅτε συντελεῖται ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἐμβρύου, εἶναι ἀποφασιστικοὶ στὴ διαμόρφωσι τοῦ ἐγκεφάλου. Οἱ σοβαροὶ κλονισμοὶ καὶ οἱ ὑπερβολικὲς συγκινήσεις τῆς ἐγκύου πρέπει ν' ἀποφεύγονται. Τυχὸν προσβολὴ τῆς ἐγκύου ἀπὸ κάποια σοβαρὴ ἀσθένεια μπορεῖ νὰ ἔχῃ πολὺ δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Μπορεῖ τὸ παιδί νὰ γεννηθῇ νοητικῶς καθυστερημένο.

Ὁρισμένα φάρμακα, σὰν τὴ θαλιδομίδη, πὺν ἀπαλύνουν τοὺς πόνους τῆς ἐγκύου

κύου, ἀπεκαλύφθη τελευταία ὅτι σακατεύουν τὰ βρέφη καὶ μπορεῖ νὰ προσβάλουν καὶ τὸν ἐγκέφαλο.

Ἐρευνες τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἐθνολογικοῦ Ἰνστιτούτου Νευρολογικῶν παθήσεων σὲ 50.000 βρέφη, ἀπέδειξε ὅτι τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν ἀνωμάτων παιδιῶν ἀνήκει σὲ μητέρες ποὺ καπνίζουν. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἐξαληφθῇ τὸ μύσμη τοῦ καπνίσματος, ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν καρκίνο καὶ τ' ἄλλα ἀμέτρητα κακὰ φέρνει στοὺς μεγάλους, φέρνει καὶ πνευματικὴ ἀμβλυσι στὰ βρέφη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται τ' ἀνώμαλα καὶ πνευματικῶς καθυστερημένα παιδιά; Χρειάζεται πολὺ δουλειά. Ἀπὸ τὴν πολιτεία, τὰ σχολεῖα, τὸν τύπο, ἀπὸ τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους πρέπει ν' ἀναληφθῇ μιὰ γενικὴ συγχρονισμένη καὶ συστηματικὴ ἐξόρμησις.

Οἱ ἀλκοολικοὶ γονεῖς εἶναι βέβαια ἀρρωστημένοι ὄργανισμοὶ καὶ συχνὰ φέρνουν στὸν κόσμον νοητικῶς καθυστερημένα παιδιά.

Ὁ πρόωρος τοκετός, γενικά, δὲν εἶναι εὐχάριστο σημεῖο γιὰ τὴν εὐφυΐα τοῦ παιδιοῦ. Τὰ περισσότερα ἀνώμαλα παιδιά ἔχουν γεννηθῆ πρόωρα.

Κατὰ τὴν ὥρα τοῦ τοκετοῦ ὑπάρχει ἐπίσης μεγάλος κίνδυνος: Τυχὸν σφίξιμο τοῦ ὀμφάλιου λώρου στὸ λαιμὸ τοῦ βρέφους ἀπὸ ἀνάποδη περιπλοκή, τυχὸν δυσκολία στὴν ἀναπνοή, μπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ βλάβες στὸν ἐγκέφαλο. Γι' αὐτὸ ὁ τοκετός πρέπει νὰ γίνεται σὲ ἐπιδέξια χέρια.

Καὶ μετὰ τὴν γέννησι χρειάζεται προσοχὴ στὴν καλὴ διατροφή, τὴν ὑγιεινὴ ζωὴ, τὶς γυμναστικὰς ἀσκήσεις, στὴν ἀνάπαυσι καὶ στὸν ὕπνο, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιδράσουν ἐπωφελῶς ἢ ἐπιβλαβῶς στὴν ἀνάπτυξι τοῦ ἐγκεφάλου.

Βλέπομε λοιπόν, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἡ νοημοσύνη τῶν παιδιῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορες αἰτίες καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχουν ἐπιβαρυμένες κληρονομικὲς καταβολές.

Οἱ περιπτώσεις ποὺ ἐκθέσαμε ὡς τώρα σχετίζονται μὲ τὰ προληπτικὰ μέτρα. Μᾶς ὀδηγοῦν τί νὰ πράξωμε γιὰ νὰ προλάβωμε δυσάρεστες καταστάσεις.

Ἀλλὰ ἐδῶ τὸ παιδί εἶναι μιὰ ὀλοκληρωμένη ὑπαρξις. Ἦρθε στὸν κόσμον. Εἶναι μιὰ ζωντανὴ πραγματικότης, ἔχει τὴν Α' ἢ Β' εὐφυΐα. Τί μπορεῖ τώρα νὰ γίνῃ; Τὸ μαγικὸ χάπι δὲν ἔχει ἀκόμη εὑρεθεῖ.

Στὴ συνέχεια τῆς μελέτης μας θὰ πρέπει νὰ προχωρήσωμε ἐρευνῶντες τὸ θέμα μας ἀπὸ καθαρῶς ψυχολογικὴ σκοπιὰ, γιὰτὶ μὲ τὶς τελευταῖες περιπτώσεις ποὺ ἀναφέραμε, παρεκλίναμε λίγο καὶ κινδυνέψαμε νὰ ὑπείσέλθωμε σὲ θέματα ἰατρικὰ ἢ εἰδικώτερα μαιευτικὰ καὶ δὲν ἔχομε καμμιά πρόθεσι νὰ ὑπείσέλθωμε σὲ ἀλλότρια καθήκοντα.

Ἐπάρχουν ἀτομικὲς διαφορὲς

Ὁ κοινὸς ἄνθρωπος σήμερα δέχεται κατὰ κανόνα τὸ δόγμα τοῦ ἀπαισιόδοξου Σοπενχάουερ, ὅτι δηλαδὴ τὸ μολύβι δὲ μετατρέπεται σὲ χρυσάφι οὔτε τὸ βελανίδι σὲ χουρμάδα καὶ ὅτι παρομοίως ὁ ἡλίθιος δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐξυπνότερος. Ἡ καθημερινὴ ἐμπειρία ἐνισχύει αὐτὴ τὴν ἀποψι. Μέσα στὴν αὐτὴ κοινωνία παρουσιάζονται παιδιά ἐξυπνα καὶ ἀνόητα. Μέσα στὸ ἴδιο σχολεῖο τὰ παιδιά τῆς αὐτῆς ἡλικίας δὲν εἶναι ὅλα τὰ ἴδια. Μερικὰ εἶναι εὐφυέστατα μὲ Δείκτη Νοημοσύνης 120 καὶ 130 βαθμοὺς, μερικὰ νοητικῶς καθυστερημένα μὲ Δ.Ν. 60 - 80 βαθμοὺς καὶ τὰ πλεονά κανονικὰ μὲ Δ.Ν. γύρω τοὺς 100 βαθμοὺς. Ἀκόμη καὶ μέσα στὴν αὐτὴ οἰκογένεια παρατηρεῖται τὸ φαινόμενο αὐτὸ τῆς διανοητικῆς διαφορᾶς. Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς ὠδήγησαν στὸ λαθεμένο συμπέρασμα, ὅτι ἡ Νοημοσύνη δὲν ἐξαρτᾶται ποσῶς ἀπὸ τὴν ἀγωγή καὶ τὸ περιβάλλον, ἀλλ' ὅτι ἐκ κληρονομικότητος εἶναι προκαθορισμένη καὶ ἀμετάβλητη.

Ἐπιστήμονες ὀλκῆς σὰν τὸν Γκάλτων ἀπεφάνθησαν ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ

μεταβάλωμε με κανένα μέσο έναν άνόητο σέ μεγαλοφυή ή νά καταστήσωμε ήλίθιο έναν πραγματικά έξυπνο.

Άκόμη και ό έφευρέτης τών τέσς νοημοσύνης, ό μεγαλοφυής Γάλλος Μπινέ και ό Άμερικανός Τέρμαν, πού τά τελειοποίησε, διεκήρυξεν ότι ή νοημοσύνη του ανθρώπου μένει σταθερή και άμετάβλητη και έπομένως ένα άτομο με Δ.Ν. 100, δέν είναι δυνατό νά φθάση 110 βαθμούς, όπως και δέν είναι δυνατό νά πέση κάτω από τους 100. Πίστευαν άκόμη ότι ή εύφυία μόνον μέχρι τό 14ον έτος αναπτύσσεται, ότε φθάνει στην πλήρη ώριμάνη και παύει νά αναπτύσσεται άλλο. "Ότι ό Δ. Ν. είναι τό πηλίκον τής νοητικής δια τής χρονολογικής ήλικίας, άλλ' ότι αυτό δέν ισχύει πέραν του 14ου έτους, γιατί όλες οι νοητικές λειτουργίες έχουν πλέον αναπτυχθή στο μάξιμουμ. Παραδέχονταν βέβαια ότι ή εκπαίδευσις και ή άγωγή μπορεί νά άσκήσουν κάποια επίδρασι στην επίδοσι άλλα όχι και στην εύφυία αφού αυτή είναι κληρονομική. Ό Άγγλος Μπέρτ ενίσχυσε με όλα του τά δυνατά αυτή τή θεωρία.

Ή νοημοσύνη αναπτύσσεται και πέραν τής έφηβείας

Παραδεχόμαστε, βέβαια τή μεγάλη συμβολή τών Τέρμαν, Μπινέ και Μπέρτ στην έρευνα του πνεύματος, άλλ' όφείλομε νά επιστημόνωμε τήν έσφαλμένη θεωρία τους για τό ανεπίδεκτο βελτιώσεως τής Νοημοσύνης, πού παρέλυσε κυριολεκτικά τό έργο τών παιδαγωγών και άπεγοήτευσε τους έφήβους και ενήλικες. Γιατί άλλες παρατηρήσεις κι' επιστημονικές έρευνες έρχονται ν' ανατρέψουν αυτά τά πορίσματα.

Σήμερα παραδεχόμαστε, βέβαια, ότι ή πνευματική εξέλιξις του ανθρώπου στα πρώτα του 10-12 χρόνια συντελείται ραγδαία και σέ βαθμό πού κανείς δέν ύποπτεύεται τήν έκτασι αυτής τής εξέλιξεως.

Δέν άρνούμεθα όμως ότι εξακολουθεί νά συνεχίζεται και πέραν τής έφηβικής ήλικίας, άκόμη και στην ήλικία του ενήλικος άλλα με έλαττωμένο εξελικτικό ρυθμό. Ή «κρίσις» μάλιστα, πού είναι ένα από τά βασικώτερα χαρακτηριστικά τής εύφυίας άπεδείχθη ότι τροφοδοτείται με τήν πείρα και εξακολουθεί ν' αύξάνη άκόμη και μετά τό 30ον ή 40ον έτος.

Ή εύφυία δύναται ν' αύξηθῆ

Τά εμπειρικά δεδομένα και οι άσυστηματοποίητες παρατηρήσεις, πιστοποιούν τήν επίδρασι του περιβάλλοντος επί τής νοημοσύνης, άλλα δέν έχουν τήν πειστικότητα και τό άδιαφιλονείκητο κύρος τών πορισμάτων τής επιστημονικής έρευνας. Γι' αυτό δε θα μακρυγορήσωμε με δεδομένα τής εμπειρίας άλλα θ' άρκεσθούμε ν' αναφέρωμε για παράδειγμα, ότι ένα θραδύνοο χωριατόπουλο σαν φύγη από τό άπομονωμένο χωριό του, όπου δέν έχει πνευματικά κίνητρα κι' εγκατασταθῆ στην πόλι, σέ περιβάλλον ή σέ εργασία, πού παρέχει άνελλιπώς πνευματικές ώθήσεις, γίνεται έξυπνος και άγνώριστος άνθρωπος.

Άλλ' ως ίδουμε τί λένε οι επιστήμονες έρευνηται τών όποιων τά πρόσφατα πορίσματα είναι πολύ έντυπωσιακά και δείχνουν ότι ή Νοημοσύνη δε μένει άμετάβλητη, άλλα αύξάνεται ή μειούται άνάλογα με τήν καλλιέργεια ή με τήν παράλειψι τής καλλιέργειας του πνεύματος.

Ό σημαντικός ρόλος τής Παιδείας

Βεβαίως μέσα σ' ένα χρόνο δέν παρουσιάζεται ούσιώδης διαφορά νοημοσύνης, άλλα μέσα σέ μιá δετία παρουσιάζεται σ' ένα σεβαστό αριθμό νεαρών άτόμων μιá διαφορά 15 βαθμών προς τά άνω ή προς τά κάτω από τον αρχικό βαθμό. Έτσι

δμως δύναται νὰ παρουσιασθῆ μιὰ διαφορὰ 30 βαθμῶν μεταξὺ παιδιῶν, πού ἀρχικὰ εἶχαν τὴν αὐτὴ νοημοσύνη. Χωρὶς ἀντίρρηση δὲ μπορεῖ νὰ μεταβάλωμε τὸν ἠλίθιο σὲ μεγαλοφυῆ, ἀλλὰ ἀποδείχτηκε γενικῶς ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς Νοημοσύνης βαίνει πάντα ἀνάλογος πρὸς τὴ σχολικὴ φοίτησι. Ὅσο μακρύτερη εἶναι ἡ σχολικὴ φοίτησις, τόσο καὶ ἡ εὐφυΐα τοῦ ἀτόμου αὐξάνει.

Ἀπεναντίας ὅταν διακόπτεται ἡ σχολικὴ φοίτησις, ἡ εὐφυΐα μένει στάσιμη ἢ καὶ ἐλαττώνεται.

Ὁ Μπινὲ καὶ ἀργότερα ὁ Γέρμαν κατέληξαν στὸ λανθασμένο συμπέρασμα ὅτι ἡ Νοημοσύνη τοῦ ἀνθρώπου παύει νὰ αὐξάνεται μετὰ τὸ 14ον ἔτος γιατί δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ παιδιὰ τὰ ὁποῖα ἐξετάζονταν στὰ τέσσις νοημοσύνης συνέχιζαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὴ σχολικὴ φοίτησι μόνον μέχρι ἐκεῖνο τὸ ἔτος. Μετὰ τὸ 14ο ὅμως ἔτος, ὅτε ἡ πλειονότης τῶν παιδιῶν διέκοπτε τὴ σχολικὴ φοίτησι καὶ ἀνελάμβανε διάφορες ἐργασίες σὲ γεωργικὰ ἢ βιομηχανικὰ ἐπαγγέλματα, παρουσιάζονταν αὐτόματα τὸ φαινόμενο νὰ διακόπτεται ἡ πορεία ὠριμάνσεως καὶ νὰ σταματᾷ ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς νοημοσύνης. Ὅταν ὅμως ἀργότερα ἔγινε ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα σὲ ἐφήβους, πού συνέχιζαν σπουδὲς καὶ στὶς ἀνώτερες τάξεις τοῦ Γυμνασίου καὶ στὸ Πανεπιστήμιον, παρατηρήθη, ὅτι ἡ εὐφυΐα δὲν ἔπαυε ν' ἀναπτύσσεται καὶ πέραν τοῦ 20οῦ ἔτους. Ἡ εὐφυΐα σταματᾷ στὴν ἐφηβεία ἢ καὶ ἐλαττώνεται μόνον ὅταν ἀνακόπτεται ἡ πνευματικὴ καλλιέργεια. Ὁ προφῆσωρ Χουῆσεν στὴ Σουηδία διεπίστωσε πειραματικῶς τὴ μεγάλη σημασία πού ἔχει γιὰ τὴν εὐφυΐα ἡ χρονικὴ περίοδος τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Νέοι πού μέχρι τοῦ 14ου ἔτους εἶχαν τὸν αὐτὸ Δ.Ν. παρουσίασαν ἀργότερα ἀξιόλογες διαφορῆς.

Αὐτοὶ πού συνέχισαν σπουδὲς ὡς τὸ πανεπιστήμιον κέρδισαν 12 βαθμοὺς νοημοσύνης, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πού διέκοψαν καὶ ἀνέλαβαν ἐργασίες ἀνειδικεύτων ἐργατῶν, ἔχασαν 12 βαθμοὺς· δηλαδὴ ἡ νοημοσύνη καὶ ἡ Σχολικὴ φοίτησις εἶναι ποσὰ εὐθέως ἀνάλογα.

Εἶναι βέβαια φανερὸ ὅτι ἡ μακρόχρονη ἐκπαίδευσις δὲν εἶναι πάντοτε ἐγγύησις γιὰ τὴν αὐξήσει τῆς νοημοσύνης ἐκτὸς ἂν εἶναι καὶ σωστὴ ἐκπαίδευσις. Ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου Φίλιππος Βέρνων, τοῦ ὁποῖου διετέλεσα μαθητὴς ἐπὶ τριετίαν, διεπίστωσε ἔπειτα ἀπὸ ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα, ὅτι, μαθηταί, πού ἐφοίτησαν σὲ ἀνεγνωρισμένης φήμης γυμνάσια, κέρδισαν ἀπὸ 7 - 17 βαθμοὺς νοημοσύνης περισσότερο ἀπὸ κείνους πού φοίτησαν σὲ κατώτερης ποιότητος γυμνάσια, ἂν καὶ ἀρχικὰ εἶχαν ὅλοι τὸν αὐτὸ δείκτη Νοημοσύνης.

Τὸ σπουδαιότερον λοιπὸν μέτρο, πού μπορεῖ νὰ ἐπιδράσῃ ἀποφασιστικὰ στὴν αὐξήσει τῆς εὐφυΐας τοῦ Ἑλληνα πολίτη καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γενικώτερα, εἶναι νὰ ὀργανώσωμε σχολεῖα ὑψηλῆς στάθμης καὶ νὰ καταρτίσωμε γερὰ τοὺς ὑποψηφίους διδασκάλους μας.

Ἐνας ἄλλος ψυχολόγος, ὁ Σόμιντλ, στὸ Σικάγο, παρηκολούθησε τὸ 1945 252 παιδιὰ καθυστερημένης νοητικῆς ἀναπτύξεως μὲ Δ.Ν. 52 κατὰ Μ.Ο. Μὲ τὴν κατάλληλη ἐκπαίδευσι σὲ εἰδικὰ σχολεῖα, ὁ δείκτης εὐφυΐας τῶν παιδιῶν αὐτῶν αὐξήθηκε ἀπὸ 52 σὲ 89. Ἀπ' αὐτὰ τὰ 27% κατώρθωσαν νὰ προχωρήσουν στὸ γυμνάσιο, ἐνῶ τὰ 50% ἀνταπεκρίθησαν μὲ ἐπιτυχία σὲ θέσεις ὑπαλλήλων ἢ σὲ πολὺπλοκές ἐργασίες εἰδικευμένων ἐργατῶν.

Ἡ σφαιερὴ ἐντύπωσις πού παρέχεται στὸν ἐμπειρικὸν ἀπλοῖκόν ἀνθρώπο ὅτι ἡ εὐφυΐα τοῦ ἀνθρώπου μένει ἀμετάβλητη, προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονός ὅτι πράγματι μένει ἀμετάβλητη ὅταν καὶ τὸ περιβάλλον μένει ἀμετάβλητο καὶ ἡ ἀγωγή ὁμοίμορφη. Ὅταν δηλαδὴ τὸ ἄτομον ἀνατρέφεται, χωρὶς ἀλλαγῆς μέσα στὴν αὐτὴ κοινωνία καὶ στὴν αὐτὴ οἰκογένεια καὶ φοιτᾷ στὸ αὐτὸ ἢ σὲ ἴσης ποιότητος σχολεῖο, παίρνοντας τὴν αὐτὴ ὁμοίμορφη ἀγωγή, τότε ἡ νοημοσύνη δὲ φαίνεται νὰ παρουσιάζῃ διακυμάνσεις.

τὰ μέσον ὄρο φθάνει τοὺς 105 βαθμούς. Σὲ οἰκογένειες μὲ πέντε παιδιά τοὺς 96. Σὲ οἰκογένειες μὲ δέκα παιδιά τοὺς 90. Σὲ οἰκογένειες μὲ δέκα πέντε τοὺς 82.

Ἡ ἐξήγησις εἶναι φανερή: Ὅταν οἱ γονεῖς ἔχουν ἓνα ἢ δύο παιδιά, διαθέτουν ἀρκετὸ χρόνον ν' ἀσχοληθοῦν μαζί τους, νὰ τὰ βοηθήσουν καὶ νὰ τὰ καθοδηγήσουν. Ὅταν ὁμοῦς εἶναι πολύτεκνοι τότε καὶ ὁ χρόνος ποὺ εἶναι δυνατὸ νὰ διαθέσουν γιὰ τὸ καθένα λιγοστεύει, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα οἱ συνθήκες τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος χειροτερεύουν.

Γενικὰ ὅσο πὺ πλεονεκτικὸ εἶναι τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, τόσο καὶ ὁ ρόλος τοῦ στὴν αὔξησι τῆς νοημοσύνης εἶναι σημαντικώτερος. Δὲ συνιστοῦμε μὲ τοῦτο νὰ ὀλιγοστεύσουν οἱ πολύτεκνοι, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη ὅπως βελτιωθοῦν οἱ συνθήκες ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Πειράματα ποὺ ἔγιναν σὲ δίδυμα ἀδελφία εἶναι πολὺ διαφωτιστικὰ γιὰ τὴν οὐσιαστικὴν ἐπίδρασι τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος στὴν εὐφυΐα. Εἶναι γνωστὸ, ὅτι τὰ μονόζυγα δίδυμα ἀδελφία, ἐπειδὴ παράγονται ἀπὸ τὸ αὐτὸ ὠάριο καὶ ἐπομένως ἀπὸ τὸν αὐτὸ συνδυασμὸ χρωματοσωμάτων, εἶναι καταπληκτικὰ ὅμοια στὴ μορφῇ, στὴ σωματικὴ διάπλασι καὶ στὸ πνεῦμα καὶ εἶναι πάντοτε τοῦ αὐτοῦ γένους.

Δὲ συμβαίνει τὸ αὐτὸ μὲ τὰ δίζυγα δίδυμα τὰ ὁποῖα παράγονται ἀπὸ δύο διαφορετικὰ ὠάρια καὶ ἐπομένως δὲν ὁμοιάζουν παρὰ ἐλάχιστα περισσότερο ἀπ' ὅτι δύο κοινὰ ἀδελφία. Τὰ μονόζυγα λοιπὸν δίδυμα, ἂν ἀναπτυχθοῦν στὸ αὐτὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον παρουσιάζουν ὁμοιότητα νοημοσύνης 95 μὲ 99 βαθμούς. Εἶναι περίπου ἓνα ἀντίγραφο εἰς διπλοῦν. Ἐὰν εἶχον ὁμοιότητα 100 βαθμῶν θὰ ἦταν ἀκριβέστατο ἀντίγραφο. Ὅταν ὁμοῦς χωρισθοῦν ἀπὸ μικρὰ καὶ ζήσουν σὲ διαφορετικὸ περιβάλλον, τότε τὸ τυχερότερο, ποὺ ἀνετράφη ὑπὸ εὐνοϊωτέρους οἰκογενειακοὺς ὄρους, παρουσιάζει ἀνώτερη νοημοσύνη κατὰ 25 - 30 βαθμούς ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ὁ Φρήμαν μελέτησε τὶς περιπτώσεις υἱοθετημένων παιδιῶν καὶ βρῆκε ὅτι ἡ ὁμοιότης στὴ νοημοσύνη μὲ τοὺς θετοὺς γονεῖς ἦταν τόση ὅση καὶ μὲ τοὺς πραγματικοὺς γονεῖς.

Τὰ παραδείγματα αὐτὰ μιλοῦν εὐγλωττα, ὅτι τὸ σπῖτι ἀπὸ τὸ ὁποῖο δὲ λείπει τὸ καλὸ βιβλίον, ἡ ἔφημερίδα, τὸ μορφωτικὸ περιοδικό, τὸ σπῖτι ὅπου δὲν περιορίζεται στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια, ἀλλὰ συχνὰ ἀνοίγει λεξικά, ἀνασκάπτει λογοτεχνικοὺς θησαυροὺς καὶ μελετᾷ βιογραφίες εὐφυεστάτων ἱστορικῶν προσώπων.

Τὸ σπῖτι ὅπου μὲ συχνὰς συζητήσεις καὶ κρίσεις ἐπὶ πνευματικῶν, κοινωνικῶν ἢ καλλιτεχνικῶν θεμάτων, φέρνει ἀνάτασι τῆς ψυχῆς, δίνει ἐσωτερικὸ φῶς καὶ εὐγενικὰ κίνητρα, τὸ σπῖτι αὐτὸ δημιουργεῖ θερμὸ κλίμα γιὰ τὸ ἀνέβασμα ὄχι μόνο τοῦ ἠθικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ πνευματικοῦ βαρομέτρου καὶ γιὰ τὴν αὔξησι τῆς νοημοσύνης τῶν μελῶν του. Ἀντιθέτως ἡ στροφῆ τοῦ ἀτόμου πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὶς ὑλικὰς ἀπολαύσεις καὶ τὶς χυδαῖες δραστηριότητες, δημιουργεῖ χαμηλὸ ἠθικὸ κλίμα καὶ ἀποπνευματοποιεῖ τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ εὐφυΐα βλαστάνει σὲ ἐλεύθερο περιβάλλον

Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου, ἡ ἐξερεύνησις καὶ τὸ πείραμα σχετίζονται μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς εὐφυΐας.

Ὁ Χέμπ, ὁ περίφημος φυσιολόγος ἀπέδειξε, ὅτι οἱ σκύλλοι, οἱ ποντικοὶ ἢ ἄλλα ζῶα ποὺ περιφέρονται ἐλεύθερα σὲ χῶρον εὐρὺ εἶναι ἀπείρωσ ἐξυπνότερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι κλεισμένα σὲ κλουβιά.

Κάτι παρόμοιο μὲ τὰ κλουβιά τῶν σκύλλων καὶ ποντικῶν τοῦ Χέμπ εἶναι συνήθως τὰ ὄρφανοτροφεῖα μὲ τοὺς ὑψηλοὺς τοίχους καὶ τὶς σιδερόφρακτες αὐλές τους. Ἀμερικανοὶ ψυχολόγοι εὗρηκαν ὅτι τὰ μικρὰ παιδιά ἐνὸς ὄρφανοτροφείου, ὅπου ὑπῆρχε στασιμότητα καὶ μονοτονία λόγῳ τῆς ἀπομονώσεως, αὔξησαν ἀργότερα τὴ

νοημοσύνη τους κατά 20 βαθμούς διότι παρελήφθησαν από θετούς γονείς και έζησαν σέ ένα έλεύθερο οικογενειακό περιβάλλον.

Τό πνεύμα δέ δέχεται περιορισμό, θέλει έλεύθερη ατμόσφαιρα για να βλαστήσει και ν' άπλώσει τους κλώνους του άνθισμένους.

Η έλευθερία και η δημιουργική μεταχείρισις τών εργαζομένων στο εργοστάσιο, στις επιχειρήσεις, στα δημόσια γραφεία, στα σχολεία στην οικογένεια, είναι έγγύησις, διαπιστώνει ο Λούιν για τή διατήρησι πνευματικής ατμόσφαιρας και για τήν ύψωσι του Δ.Ν. τών ατόμων και τών ομάδων.

Αντιθέτως ο δεσποτισμός και η τυραννική μεταχείρισις έξουδετερώνει τό πνεύμα, γιατί του αφαιρεί τήν πρωτοβουλία και τήν κριτική σκέψι.

Σέ ίσο βαθμό έξουδετερώνεται τό πνεύμα από τόν απόλυτο φιλελευθερισμό τών ατόμων, που οδηγεί στην άσυδοσία, στον άτομισμό στη νωχέλεια, στην έλλειψι του συναισθήματος ευθύνης και καθήκοντος και δημιουργεί στις ομάδες κλίμα νευρικότητος, φιλαυτίας και διχασμού.

Τό κατάλληλο συνεπώς κλίμα για τήν αύξησι τής Νοημοσύνης τών ατόμων και τών λαών, δέν είναι ούτε η δεσποτική μεταχείρισις, ούτε η άσυδοσία παρά τό δημοκρατικό κλίμα και τό πνεύμα τής αληθινής έλευθερίας.

Τό ομαδικό παιγνίδι υποβοηθεί τήν ανάπτυξι τής νοημοσύνης, ένω ο περιορισμός και η μηχανική άσκησις δέν είναι βοηθητικοί παράγοντες.

Πειράματα που έγιναν στην Άγγλία σέ παιδιά ίσης νοημοσύνης απέδειξαν ότι εκείνα που είχαν στο σχολικό πρόγραμμα καθημερινή γυμναστική άσκησι και ομαδικό παιγνίδι, απέβησαν ευφύτεστερα από εκείνα που διέθεταν τόν ίδιο χρόνο για άσκησι στην ανάγνωσι και προπαιδεία ή για λατινικά κι' επαναλήψεις.

Τό δημιουργικό ομαδικό παιγνίδι παρέχει άπειρες ευκαιρίες για συνεργασία, αλλά και για αυτενέργεια και συμμετοχή σέ κάποιον ρόλο, σέ κάποια υπεύθυνη αποστολή. Τό ομαδικό παιγνίδι καλλιεργεί τό μυαλό άβίαστα και ακούραστα και συντελεί αφάνταστα στην αύξησι τής νοημοσύνης και τήν τελείωσι τής προσωπικότητος, χωρίς να παραγνωρίζεται με τούτο η σημερινή αξία του άτομικού παιγνιδιού.

Η αναστροφή τών νεαρών ατόμων και με ώριμους ανθρώπους είναι άριστο μέσο πνευματικής καλλιεργείας. Η περίφημος κοινωνιολόγος Μάργαρετ Μήντ, αναφέρει ότι στη Νέα Γουίνέα τα παιδιά μιās φυλής Ίθαγενών, αν και τρέφονταν καλά, δέ σημείωσαν πρόοδο ούτε στα παιγνίδια τους, ούτε στην όμιλία τους, ούτε στην νοημοσύνη τους, γιατί είχαν εγκαταληφθῆ από τους ενήλικας. Η αναστροφή τών νέων με τους μεγάλους αυξάνει τήν πείρα και τό γλωσσικό πλούτο, η δέ ακριβής και ορθή χρῆσις τής γλώσσας παρέχει πνευματικά έρεθίσματα για υψηλότερες σκέψεις.

Ανθρωποι με φτωχό λεξιλόγιο δέν μπορούν να συλλάβουν αφηρημένες έννοιες και να εκφράσουν λεπτότερα διανοήματα τής ψυχῆς.

Παράγοντες που επιδρούν αρνητικά στη νοημοσύνη τών νέων λέγει ο προσέσορ Βέρνων, είναι εκτός τής επιβαρυνμένης κληρονομικότητος, η φτώχεια και η εξαθλίωσις, η κακή υγεία, η κακή διατροφή, η συνεχής απαγοήτευσις, η υπερβολική έξάρτησις από τους γονείς, η υπερβολική στοργή, η δουλικότητα, η έλλειψις δημιουργικού παιγνιδιού, η αυταρχικότητα, η σύντομη ή η άνώμαλη ή η παθητική εκπαίδευσις, ο φτωχός λεκτικός πλούτος, η πλημμελής οικογενειακή άγωγή, η αδράνεια, η έλλειψις ευκαιριών για δρασι και άνάληψι ευθυνών.

Επαγγελματική ειδίκευσις και ευφυία

Αλλά και η ποιότητα τής εργασίας του ατόμου φαίνεται να παίζει κυρίαρχό λόγο στην αύξησι η τήν έλάττωσι τής ευφυίας του.

Ὁ προφέσορ Βέρνων ανέλυσε τ' ἀποτελέσματα 70.000 στρατευσίμων τοῦ Βρετανικοῦ ναυτικοῦ. Τὸ πόρισμα ἦταν ὅτι οἱ στρατεύσιμοι ποὺ διέκοψαν ἑνωρὶς τὴ σχολικὴ τους φοίτησι καὶ ἀνέλαβαν ἐργασίες σὰν ἀνειδίκευτοι ἐργάτες, ὅπου σπάνια ἔκαναν χρῆσι τοῦ μυαλοῦ τους παρουσίασαν κάμψι τῆς νοημοσύνης των. Ἀπεναντίας οἱ στρατεύσιμοι τῶν εἰδικευμένων ἐπαγγελμάτων, ἠλεκτρολόγοι, ὑπάλληλοι, τεχνίτες διάφοροι, ἔδειχναν αὐξήσι τῆς νοημοσύνης των. Συνεπῶς ἡ πυρινικὴ ἐποχὴ μας, ποὺ τείνει νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν ἀνειδίκευτο ἐργάτη εἶναι μιὰ ὑπόσχεσις παραγωγῆς ἀνθρώπου πνευματικώτερου καὶ εὐφυέστερου.

Ἡ χρῆσις τοῦ χεριοῦ

Ἡ χρῆσις τοῦ χεριοῦ σὲ ἐνδιαφέρουσες ἐργασίες ποικίλης μορφῆς εἶναι ἀριστο μέσο γιὰ τὸ κέντρισμα τοῦ ἐγκεφάλου. «Ἡ ἐνέργεια τοῦ χεριοῦ, λέγει ὁ Μπάλντουιν, εἶναι ὁδὸς ἄγουσα στὸν ἐγκέφαλο».

Τὸ ἐνεργητικὸ μέρος, συμπληρώνει ὁ Dewey προηγεῖται τοῦ παθητικοῦ, τὸ χέρι προηγεῖται τῆς σκέψεως. Εἶναι ἄλλοι ποὺ ἰσχυρίζονται τὸ ἀντίθετο, ὅτι προηγεῖται ἡ σκέψις καὶ τὸ χέρι ἀκολουθεῖ. Μὰ ἔτσι τὸ δῆλημα ταυτίζεται μὲ τὸ γνωστὸ «ἂν ἡ κότα γέννησε τ' αὐγὸ ἢ τ' αὐγὸ τὴν κότα». Πάντως ἡ ἀμοιβαία ἀλληλεπίδρασις χεριοῦ καὶ εὐφυΐας εἶναι ὀλοφάνερη. Ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς, ἡ γλυπτικὴ, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα, τὰ θαυμασιώτερα οἰκοδομήματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἐπαίρεται ὁ ἀνθρώπος, εἶναι ἔργο τῶν χεριοῦν, ποὺ σκέπτονται διὰ τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ ἂν θέλετε εἶναι ἔργον τοῦ ἐγκεφάλου, ποὺ σκέπτεται διὰ τῶν χειρῶν.

Τέλος ἡ αὐξήσις τῆς εὐφυΐας ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἄτομο, ἀπὸ τὴ θέλησι καὶ ἀποφασιστικότητα, τὴν ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονήν, τὴν ἐσωτερικὴν ἀνησυχίαν, τὸν ἐσωτερικὸν δυναμισμὸν ποὺ διαθέτει, γι' ἀσταμάτητο πνευματικὸ ἀνέβασμα, γιὰ πέταγμα τοῦ νοῦ σὲ ψηλότερες βουνοκορφές.

Συμπέρασμα

Γίνεται λοιπὸν φανερὸ ὅτι ἡ «νοημοσύνη» δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ καθώρισε ὁ Τέρμαν, ὁ Μπινὲ ἢ ὁ Μπέρτ δηλαδὴ ἡ γενικὴ πνευματικὴ ἱκανότης, ποὺ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν κληρονομικότητα δηλαδὴ ἀπὸ τὰ χρωματοσώματα, ποὺ κληρονομοῦμε ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσιν ποὺ παίρνει τὸ ἄτομο. Ὅπως γιὰ τὸ σιτάρι ἀναγνωρίζουμε τὴν ἀξίαν τοῦ καλοῦ σπόρου, δὲν πρέπει κι' ἐδῶ ν' ἀγνοήσωμε τὴν ἀξίαν τῆς κληρονομικῆς εὐφυΐας. Ἀλλὰ δὲν ἔχει κατανοηθῆ ὅσο πρέπει ὅτι ὁ καλὸς σπόρος δὲν εἶναι ἀρκετός. Χρειάζεται πάντα τὴν κατάλληλη θερμοκρασία, τὸ ἀναγκαῖο νερὸ, τὸ λίπασμα, τὸ κατάλληλο περιβάλλον. Ἀλλοιῶς ἅμα ὁ σπόρος πέσῃ στὴν ἄγονη πέτρα ἢ στοὺς ἄκανθας τοὺς πυκνοὺς, εἶναι σίγουρο ὅτι θὰ ξεραθῆ πρὶν καρποφορήσῃ. Μὲ ἄλλα λόγια σήμερον γνωρίζουμε πολὺ καλά, ὅτι ἡ κληρονομικότητα δὲν ἐπιδραῖ ἐξ ὀλοκλήρου στὴ νοημοσύνη. Κατὰ μέγα μέρος ἐπιδραῖ ἡ ἀγωγή καὶ τὸ περιβάλλον.

Εἶναι ἐλπιδοφόρο ὅτι τὸ σύγχρονον κοινωνικὸν καὶ τεχνολογικὸν περιβάλλον τῆς πυρινικῆς ἐποχῆς μας παρέχει πλούσιες τίς προϋποθέσεις γιὰ τὴν πνευματοποίησιν τοῦ χθесиνοῦ ὑλιστικοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ κοινωνικὴ πείσις γιὰ τὴ μόρφωσιν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀτόμων καὶ γιὰ τὴ συνεχῆ μετεκπαίδευσιν καὶ ἐπιμόρφωσιν τῶν ἐνηλίκων εἶναι ἀκατάνικητη, ἐνῶ δὲν εἶναι μακρὰν ὁ χρόνος ποὺ ἡ πλειονότης ἔμενε ἀναλφάβητη.

Ὁ 18ος καὶ 19ος αἰῶνας μὲ τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, χαρακτηρίζεται σὰν πάλιν τοῦ ἀν-

θρώπου για τὴν κάλυψη τῶν βιοτικῶν του ἀναγκῶν. Χαρακτηρίζεται σὰν ἐποχὴ καθαρῶς χρησιμοθηρική καὶ ὑλιστική.

Ἡ σύγχρονη ἐποχὴ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας μὲ τὸν αὐτοματισμὸ καὶ τοὺς ἠλεκτρονικοὺς ἐγκεφάλους, λύνει, κάθε μέρα καὶ πληρέστερα, τὰ βιοτικά μας προβλήματα, συμπληρώνει κάθε μέρα καὶ πληρέστερα τὶς ὑλικές μας ἀνάγκες καὶ θεμελιώνει στερεὸ δάθρο γιὰ νὰ ὑψωθοῦν ἐπάνω πύρινοι καὶ οὐρανομήκεις οἱ πνευματικοὶ πῆδακες. Ἡ σύγχρονη πυρινὴ ἐποχὴ ὑπόσχεται ν' ἀπελευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ σκληρὴ βιοπάλη, ν' ἀνυψώσῃ τὸ βιοτικό του ἐπίπεδο καὶ νὰ μετατοπίσῃ τὴ δρᾶσι του σὲ ὀρίζοντες πνευματικούς.

Δίπλα στοὺς οἰκονομικοὺς ἀνταγωνισμοὺς, πού μέχρι χθὲς ἐπεσκίαζαν κάθε ἄλλη δραστηριότητα, προβάλλονται σήμερα ἐπιβλητικώτεροι οἱ ἐπιστημονικοὶ ἀνταγωνισμοὶ καὶ ἡ μορφωτικὴ ἄμιλλα.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καλεῖται ν' ἀνταποκριθῇ στὸ πνευματικὸ κάλεσμα τῆς ἐποχῆς. Καλεῖται νὰ ὑψωθῇ σὲ πνευματικούς δραματισμοὺς καὶ νὰ ζῆ περισσότερο μὲ πνευματικὲς παρά μὲ βιοτικὲς ἀνησυχίες, νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ζῆ περισσότερο μὲ τὸ νοῦ παρά μὲ τὸ σῶμα, νὰ σκέφτεται περισσότερο, νὰ ζῆ περισσότερο σὰν ἄνθρωπος, σὰν ὄν πνευματικό.

Καλεῖται ν' ἀνταποκριθῇ στὸ πνευματικὸ σάλπισμα.

Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν περιπέτεια καὶ ἐξερεύνησι, τὴν εὐθύνη καὶ τὸ ἐπίτευγμα, τὴ ζήτησι γιὰ φῶς, γιὰ παιδεύσι, γιὰ ἀνάτασι πνευματική.

Καὶ μὲ τὴν τέχνη, τὴ λογοτεχνία, τὴν ποίησι, τὴν ἁρμονία καὶ ὠραιότητα, τὸ πέταγμα στὸ διάστημα στ' ἀστέρια.

Τὴν καλωσύνη, τὴν ἀγάπη, τὴ συντροφιά, τὴν αὐτοκριτική καὶ φιλοσοφία τὴ θερμὴ πίστι καὶ βαθειὰ ἀνθρωπιά.

Αὐτὴ ἡ καθαρῶς ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ ἔξω ἀπὸ τὴν ἰδιοτέλεια, τὴ χρησιμοθηρεία καὶ τὸ τυφλὸ συμφέρον κάνει τὸν ἄνθρωπο πραγματικὸν ἄνθρωπο.

Οἱ πολεμοχαρεῖς καὶ ἐπιθετικὲς διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων τῆς Οἰκουμένης ἐκφυλίζονται προοδευτικὰ γιὰ τὴν τεχνολογικὴ πρόοδος ἐπιδρᾶ στὶς ἀντιλήψεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν μὲ σταθερὸ προσανατολισμὸ στὰ ἰδανικά τῆς εἰρήνης, πού εἶναι ἐγγύησι γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς πνευματικώτερης καὶ ἀνθρωπινώτερης κοινωνίας.

Ἡ σπαραχτικὴ κραυγὴ τοῦ πεθαμένου κοριτσιοῦ τῆς Χιροσίμα, πού παρακαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ σταματήσουν, γιὰ πάντα τὸν πόλεμο, βρίσκει βαθειὰ ἀπήχησι στὰ πλήθη:

«Εἶμαι ἐγὼ πού χτυπάω τὴν πόρτα σας
— ὅλες τὶς πόρτες, ὅλες τὶς πόρτες —
δὲν μπορείτε νὰ μὲ ἰδῆτε
— Οἱ νεκροὶ εἶναι ἀόρατοι —
Πᾶνε τώρα τόσα χρόνια
πού πέθανα στὴ Χιροσίμα,
ἀλλὰ μένω πάντα τὸ μικρὸ κοριτσάκι
τῶν ἑπτὰ χρονῶ.
— Τὰ νεκρὰ παιδιὰ δὲ μεγαλώνουν —
Πρῶτα ἄρπαξαν φωτιά
τὰ μαλλιά μου καὶ τὰ χέρια μου
κι' ἔγινε μιὰ χουῖφτα στάχτη.
πού τὴν πῆρε ὁ ἄνεμος.
Δὲ ζητῶ τίποτε γιὰ μένα. . . .

— Ένα παιδί καμένο
σαν ένα φύλλο χαρτιού
δὲ μπορεῖ νὰ τρώη καραμέλλες. . . .
Χτυπῶ τις πόρτες σας
θεῖοι καὶ θεῖτσες
δῶστε τὴν ὑπογραφή σας
γιὰ νὰ μὴ σκοτώνονται τὰ παιδιά
καὶ νὰ μποροῦν νὰ τρῶνε καραμέλλες.»

Μὲ τὰ δυὸ αὐτὰ αἰσιόδοξα μηνύματα, μὲ τὸ ἐλπιδοφόρο μήνυμα τῆς στροφῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πνευματικὲς ἀνησυχίες καὶ μὲ τὸ θεῖο μήνυμα τῆς στροφῆς τοῦ πρὸς εἰρηνικὲς κατευθύνσεις καὶ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικὰ εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπαληθεύσουν οἱ προσδοκίες μας:

Πρῶτα ἡ προσδοκία ὅπως ὁ ἄνθρωπος καλλιεργήσῃ στὸ ἔπακρο τὸ θεῖο σπέρμα τῆς εὐφυΐας του, μὲ τὸν ὁποῖο κατ' ἐξάίρεσι ἀπ' τὰ ἄλλα ὄντα ἐπροικοδοτήθη καὶ ἔπειτα ὅπως τὴν αὐξημένη εὐφυΐα του χρησιμοποιήσῃ γιὰ ἔργα εἰρηνικὰ ἀγαθὰ καὶ θεάρεστα καὶ ἔτσι ἐγγίσῃ τὸ ἠθικὸ καὶ τὸ θεῖο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Binet and Simon. The Development of Intelligence. Baltimore. Williams and Wilkins 1916.
2. Fleming C.M. Teaching a Psychological Analysis. Methuen, London 1958.
3. Freeman F.C. Individual Differences. London. Harrap 1934.
4. Knight R. Intelligence and Intelligence tests. London. Methuen 1933.
5. Piaget J. The Psychology of Intelligence. London. Routledge 1950.
6. Spearman C. The Nature of Intelligence. London Macmillan 1927.
7. Terman L.M. Genetic Studies of Genius. Stanford University Press. California 1925.
8. Thomson G.H. The Factorial Analysis. London Univ. Press 1946.
9. Vernon Ph. The Structure of Human Abilities. London. Methuen 1950.
10. Ἀπὸ τὴς πανεπιστημιακῆς παραδόσεως τοῦ πανεπιστημίου Λονδίνου 1959.